

სოციალური მუშაობა ზრუნვის სისტემიდან გამოსულ ახალგაზრდებთან

რეზიუმე

გენალი იაშვილი

სტუ-ს პროფესორი

მარი წერეთელი

სტუ-ს დოქტორანტი

პირითადი ტექსტი

დღესდღეობით ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემა საქართველოში ცენტრალიზებული ხასიათისაა. უკანასკნელ ათწლეულში ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის რეფორმის მთავარ წარმმართველ პოლიტიკად კვლავ რჩებოდა დენსტიტუციონალიზაციის პროცესი, რომლის შედეგადაც საქართველოში დიდი ზომის სამზრუნველო დაწესებულებები (ბავშვთა სახლები, სკოლა-პანსიონები) ზრუნვის ალტერნატიული ფორმებით (მინდობითი აღზრდა, მცირე საოჯახო ტიპის სახლები) ჩანაცვლდა.

როგორც სამთავრობო, ისე არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები ხედავენ სახელმწიფოს მიერ სწორი სტრატეგიის განსაზღვრის საჭიროებას იმ ბავშვების მიმართ, რომლებიც 18 წლის შესრულების შემდეგ ტოვებენ სახელმწიფო ზრუნვას. დღესდღეობით საქართველოში ახალგაზრდების დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის მომზადების პოლიტიკა და ზრუნვიდან გასვლის ეტაპზე მყოფი და უკვე გასული ახალგაზრდების დახმარების პროგრამები/მომსახურებები არ არის სრულყოფილი.

ამ სფეროში ძალზე მნიშვნელოვანია სისტემური მიდგომების მხარდაჭერა, პროაქტიულობა, პრობლემების მრავალმხრივი განხილვა და მულტიდისციპლინური მიდგომების გამოყენება. არანაკლები ყურადღება უნდა გამახვილდეს საკანონმდებლო ბაზის დახვეწის მიმართულებით.

მოცემულ სტატიაში განხილულია სოციალური მუშაობის საკითხები ზრუნვის სისტემიდან გამოსულ ახალგაზრდებთან.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური მუშაობა, ზრუნვის სისტემა, ახალგაზრდები, სოციალური პოლიტიკა.

ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის ფარგლებში კვლავ მოუგვარებელ პრობლემად რჩება ზრუნვის სისტემიდან გასული ახალგაზრდების ხელშეწყობა და მათი წარმატებული ინტეგრაცია საზოგადოებაში. როგორც გაეროს ბავშვის უფლებათა დაცვის კომიტეტი აღნიშნავს, სამზრუნველო სისტემაში განთავსებული ბავშვები ზრუნვის სისტემიდან გასვლის შემდეგ ცალკე ქვეკლასს ქმნიან და მნიშვნელოვან პრობლემებს უპირისპირდებიან საზოგადოებაში ინტეგრაციის დროს. ასეთი სტატუსი, პირველყოფისა, უკავშირდება ზრუნვის სისტემიდან გამოსული ახალგაზრდებისათვის საზოგადოებაში ინტეგრაციის პროგრამების ნაკლებობას. ბავშვთა კეთილდღეობისა და დაცვის სამოქმედო გეგმა ყურადღებას ამახვილებს ზრუნვის სისტემაში მყოფი მოზარდების დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის მომზადების ხელისშეწყობაზე, თუმცა არ არის ჩამოყალიბებული ერთიანი, მწვობრი კონცეფცია, რომელიც დაეხმარება მოზარდს დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების ათვისებასა და ზრუნვიდან გასვლის შემდეგ საზოგადოებაში ინტეგრაციაში. პრევენციულ და ოჯახის მხარდამჭერ პოლიტიკასა და პროგრამებს უდიდესი როლი აქვთ ბავშვის სამზრუნველო დაწესებულებაში განთავსების პრევენციის დროს. [1]

მიუხედავად პოლიტიკის დონეზე დოკუმენტების არსებობისა, პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ ოჯახებისათვის დამხმარე და პრევენციული პროგრამების რაოდენობა მწირია და შეზღუდულ ხასიათს ატარებს. ბავშვთა კეთილდღეობისა და დაცვის სამოქმედო გეგმა არაფულადი დახმარების სახეობად სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი ოჯახების ბავშვების, სკოლა-პან-

სიონების მოსწავლეობა, მინდობით აღზრდასა და სააღმზრდელო დაწესებულებებში მყოფი ბავშვები-სათვის განსაზღვრავს უფასო სასკოლო წიგნებსა და კვების ვაუჩერებს 2 წლამდე ასაკის ბავშვებისათვის. გაეროს ბავშვთა ფონდის უკანასკნელი კვლევა აღნიშნავს, რომ საქართველოში 77000 ბავშვი ცხოვრობს უკიდურეს სიღარიბეში (დღეში 1 ევროზე ნაკლებ თანხად), რაც საქართველოს ბავშვთა მოსახლეობის 9.4 პროცენტს შეადგენს. ბავშვთა მოსახლეობის 25 პროცენტი კი ფარდობითი სიღარიბის პირობებში იზრდება. ეს ციფრები ცხადყოფს, რომ ბავშვთა მოსახლეობის საკმაოდ დიდი რაოდენობა ოჯახისაგან განშორების რისკის წინაშე იმყოფება. შესაბამისად, გაეროს ბავშვთა ფონდის რეკომენდაციით, ბავშვთა სიღარიბის შესამცირებლად აუცილებელია, შემოღებულ იქნას ფულადი დახმარება ყველა ბავშვისთვის, მათ გარდა, ვისაც ეს არ სჭირდება.

ბოლო წლებში შეიქმნა „კრიზისულ მდგომარეობაში მყოფი ბავშვიანი ოჯახების გადაუდებელი დახმარების ქვეპროგრამის“ სპეციალური კომისია, რომელიც იღებს გადაწყვეტილებას კრიზისში მყოფი ოჯახებისათვის გადაუდებელი დახმარების დანიშვნის თაობაზე საქონლის ან მომსახურების შესყიდვის სახით. ასეთი დახმარების დანიშვნა ხდება სოციალური მომსახურების სააგენტოს სოციალური მუშაკის მიერ წარდგენილი შესაბამისი დასკვნის საფუძველზე. კრიზისში მყოფი ოჯახებისათვის გადაუდებელი დახმარების აღმოჩენას უდიდესი როლი ენიჭება პრევენციული საქმიანობისა და რისკის თავიდან აცილების კუთხით. ამრიგად, კომისიის მუშაობის დახვეწა და გავრცელება ბენეფიციართა ფართო ჯგუფზე ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრევენციულ ღონისძიებად შეიძლება განვიხილოთ. [2]

ბავშვის სამზრუნველო დაწესებულებაში ყოფნის პერიოდში სოციალური მუშაკის მხრიდან ბავშვის ოჯახთან უნდა ჩატარდეს გაძლიერებული მუშაობა, რათა მშობელსა და ბავშვს შორის დადებითი ემოციური მიჯაჭვულობა შენარჩუნდეს ასევე, კრიტიკულია ბავშვის თვითშეგნებაზე მუშაობა, მათი ცოდნის, „ცნობიერების ღონის გაზრდა“, სამოქალაქო თვითშეგნების გაზრდა, ასევე, მნიშვნელოვანია, რომ არსებობდეს მონაცემთა ბაზა, რომელიც ზუსტად აღრიცხავს სისტემიდან გამო-

სულ ბავშვებს, იმას, თუ რა მომსახურებები, რა განათლება მიიღო და ა.შ. ამ მონაცემს თან უნდა ერთვოდეს, ასევე, თვითონ მზრუნველობის ორგანოს თანამშრომლის რეკომენდაცია ახალგაზრდის შესახებ, მისი საჭიროებები, რათა იმ ორგანიზაციებმა გაითვალისწინონ, რომელთაც ეხებათ მათთან მუშაობა. ამრიგად, ამ მონაცემთა კოორდინირებული მართვა სხვადასხვა უწყებების მიერ ძალიან მნიშვნელოვანია. [3]

ეროვნულ კოალიციასთან არსებულ ახალგაზრდული საბჭოს წევრების

აზრით, ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ სახელმწიფო ზრუნვაში ყოფნის პერიოდში ხდებოდეს მოზარდების (15 წლიდან) მომზადება დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის და მათი პროფესიული ორიენტაცია. მათი აზრით, მცირე საოჯახო ტიპის სახლში მყოფი ბავშვები ეჩვევიან კომფორტს და გასვლის შემდეგ სრულიად მოუმზადებლები რჩებიან. უფრო მეტიც, ბევრი მათგანი ქუჩას აკითხავს და დანაშაულის ჩადენის რისკის წინაშეც შეიძლება აღმოჩნდეს. მათი აზრით, სოციალური მუშაკები და აღმზრდელები აქტიურ მონაწილეობას უნდა იღებდნენ მოზარდებისთვის დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის საჭირო უნარების სწავლებაში, ასევე, მათი აზრით ძალიან მნიშვნელოვანია თანატოლთა მხარდაჭერის პროგრამების განვითარება.

მინდობით აღზრდაში მყოფი და მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში მცხოვრები ბავშვების აზრით, დამოუკიდებელი ცხოვრების დაწყება რთულია, მას შემდეგ, რაც ჩაკეტილ სისტემაში ცხოვრობ. ფიქრობენ, რომ 18 წლის შემდეგ მათ დასჭირდებათ სახელმწიფოს დახმარება დასაქმებაში, საცხოვრებლის მოძიებაში. უმრავლესობას აქვს სურვილი, რომ დაბრუნდეს ბიოლოგიურ მშობლებთან, ხოლო ნაწილი კი ამჯობინებს დამოუკიდებლობას ბიოლოგიური მშობლებისაგან, სწავლას და მუშაობას [4].

რეინტეგრირებული ბავშვები, ასევე, ფიქრობენ, რომ 18 წლის შემდეგ ახალგაზრდას კიდევ სჭირდება სახელმწიფოსგან დახმარება, კერძოდ, სამსახურის შოვნაში, პროფესიული განათლების მიღებაში. რეინტეგრირებული ბავშვების მშობლების აზრით, სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფი ბავშვები სხვებთან შედარებით ყველანაირად შეზღუდულები არიან. მათ

არ აქვთ კარგი განათლების მიღებისა და პროფესიის დაუფლების საშუალება. ამიტომ სახელმწიფო უნდა დაეხმაროს მათ, რაც შეიძლება უკეთესი განათლება მისცეს. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს თითოეული ბავშვის ინიდივიდუალურ საჭიროებებს.

ქუჩაში მომუშავე და მცხოვრები ბავშვები საუბრობენ იმ საფრთხეებზე, რომლებიც შეიძლება მათ შეხვდეთ ქუჩაში. ეს საფრთხეებია: გახდეს ძალადობის მსხვერპლი, ჩაიდინოს დანაშაული და ა.შ. აღსანიშნავია დანაშაულის პრევენციის ცენტრის სამომავლო გეგმები და ინიციატივები, რომლებიც კონცენტრირებულია ზრუნვის სისტემიდან გამოსულ ბავშვებზე და ამ მიმართულებით თანამშრომლობს არასამთავრობო სექტორთან. იკვეთება უწყებათაშორისი თანამშრომლობის აუცილებლობაც, რომელიც განმსაზღვრელი იქნება ამ კუთხით წარმატების მისაღწევად. [5]

არსებითია, რომ სახელმწიფომ ბავშვის სისტემაში ყოფნის ეტაპზე, ადრევე დაიწყოს მუშაობა მათთან დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების გამომუშავებასა და განათლების და, ასევე, პროფესიული ინტერესების გაღვივებაზე. აღნიშნულია, რომ ამ მხრივ ეფექტიანი იქნება მულტიდისციპლინური ჯგუფის მუშაობა (სოციალური მუშაკი, აღმზრდელი, ფსიქოლოგი და ა.შ.). თავად ბენეფიციარებიც ცალსახად აღნიშნავენ, რომ მათთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების განვითარებას, პროფესიულ განათლებას და ფიქრობენ, რომ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მათი შემდგომი ადაპტაცია გარემოსთან.

ამკარაა, რომ ქუჩაში მცხოვრებ ბავშვებთან დაკავშირებით აღიარებულია პრობლემა, მაგრამ ამ პრობლემის გადაჭრის გზები ნათლად არაა გააზრებული. ძირითადად, თავად ბენეფიციარებისგან არის წამოსული იდეა, რომ საჭ-

იროა მათი ოჯახების დახმარება ფინანსური, მშობლის უნარების სწავლების, მოძალადის რეაბილიტაციის, დახმარების გზით. ქუჩაში მყოფი ბავშვებისგანვე არის ხაზგასმული, რომ მათთვის მნიშვნელოვანია უსაფრთხო, ძალადობისაგან დაცული გარემოს უზრუნველყოფა.

დასკვნა

ამრიგად, დასკვნის სახით აღვნიშნავთ, რომ მნიშვნელოვანია დღევანდელი ბავშვთა ზრუნვის სისტემა გახდეს უფრო მეტად პროაქტიული, რაც ნიშნავს პრობლემისადმი სისტემური მიდგომის, კარგად შემუშავებული მექანიზმების ფლობას; კერძოდ, რაც შეიძლება ადრეულ ეტაპზე უნდა მოხდეს რისკჯგუფის წარმომადგენელი ბავშვებისა და მათი ოჯახების გამოვლენა, ხოლო პრევენციული ღონისძიებების განსაზღვრა ოჯახების საჭიროებების სისტემურ ანალიზს უნდა ეფუძნებოდეს; ამასთან, უნდა გავაცნობიეროთ, რომ სოციალური მუშაკების რაოდენობა არაა საკმარისი იმისათვის, რომ რისკის ქვეშ მყოფი ოჯახების მაქსიმალური რაოდენობა გამოვლინდეს. საჭიროა პირველადი ჯანდაცვის ჩართვა ბავშვის ოჯახისაგან დაშორების პრევენციის კუთხით. სევე საჭიროა ბენეფიციარზე მორგებული ოჯახის გამაძლიერებელი მრავალფეროვანი მომსახურებების განვითარება. აუცილებელია საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება ძალადობის საკითხებზე, ბავშვთა უფლებებზე, სამოქალაქო პასუხისმგებლობასა და სხვა კრიტიკულ საკითხებზე. სახელმწიფო დახმარება მორგებული უნდა იყოს ბენეფიციარის საჭიროებებზე. ყოველივე ზემოთ დასახელებულის რეალიზაციაში მოსაყვანად კი ხაზგასმულია სახელმწიფო და არასამთავრობო სექტორს შორის თანამშრომლობის და კოორდინაციის მნიშვნელობა და მტკიცებულებებზე, კვლევებზე დაფუძნებული რეფორმების მხარდაჭერა.

1. თავართქილაძე, ე. – “ბავშვთა მიმართ ძალადობის ძირითადი პრინციპები”. საქართველოს საზოგადოებრივი მედიცინისა და განვითარების ფონდი, თბ. 2011.
2. ნამიჭეიშვილი ს, საძაგლიშვილი შ. (საქართველოს კოალიცია ბავშვებისა და ახალგაზრდების კეთილდღეობისათვის) – ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმისა და ბავშვზე ზრუნვის სიტემის შეფასება“. კვლევის ანგარიში. თბ. 2014.
3. სოციალური მუშაობის სიტუაციური ანალიზი, საქართველო, საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია, თბ., 2011, გვ. 5.
4. N. Tannenbaum, M. Reisch: From Charitable Volunteers to Architects of Social Welfare: A Brief history of Social Work, Michigan, 2001, S. 6
5. <http://www.gasw.org/index.php/ka/publications/researchs/116-2016-08-11-19-30-11>

Social work with young people out of the care system

*Genadi Iashvili, Professor
Georgian Technical University*

*Mari Tsereteli, PhD Student
Georgian Technical University*

Summary

Today, the child welfare system in Georgia is centralized. In the last decade, the process of deinstitutionalization has remained the main policy of reforming the child welfare system, as a result of which large care institutions (orphanages, boarding schools) in Georgia have been replaced by alternative forms of care (foster care, small family-type homes).

Representatives of both the governmental and non-governmental sectors see the need for the state to define the right strategy for children who leave the state care after the age of 18. At present, the policy of preparing young people for independent living in Georgia and assistance programs / services for young people who are out of care and have already passed away are not complete.

Supporting systemic approaches, proactivity, multifaceted problem solving and the use of multidisciplinary approaches are crucial in this area. No less attention should be paid to the legislative framework.

In this article is discussed the issues of Social work with young people out of the care system.

Keywords: Social work, care system, youth, social policy.